

a Lleida (xvii, 72-76, 89 ss.).

MENCIONS ANT. 1134: «ad miliciam de *Gardein*» (Albon, *Cart. du Temple*, § 84, p. 63); ja llavors, doncs, quan encara resistien els moros dins la ciutat, el castell ja tenia guarnició dels templers. 1149: «*Tamarit --- Fons --- in obsidione Ilerde, sursum in podio de Gardeny*» (Albon, *o. c.*, p. 114; MiretS., *Templ.*, p. 66); 1148: *Li. Fe. Ma. II*, doc. de 1148, però còpia feta l'a. 1335 «in domo *Gardenis civitatis Ilerdes*».

1149: *Garden* (BABL xi, 314); 1152: «apud *Gardenum*» (MiretS., *Templ.*, 67, n. 2); 1156: *Gardenium* (ib., 71); 1157, citat junt amb *Vinganya* (ib., 76); 1160: *Garden* junt amb Castellldans (ib., 72); 1161: «ad mansionem de *Gardenio*» (ib., 73); 1167: «domo *Gardenii*» (Rev. *Biblgr. Cat. VI*, 19); 1167: *Garden* junt amb *Sa Grua* (ib., 170); 1179: «domum Templi ad illam portam de *Garden*, afr. sept. via publ. q. vadit ad *Garden*» (*Li. Bl. Stes. Creus*, § 159.6, p. 161); 1181: *Gardeno, -enum* (BABL II, 415); 1181: «B. de Albespin, preceptor de *Garden*» (*Li. Fe. Ma. I*, § 466, pp. 493.7, 496.19); 1189: *Gardenii* (MiretS., 162); 1192: «domo in urbe Ilerde, afr. in cellario *Gardeni*» (*Li. Bl. St. Creus*, § 361.12f.).

I molt freqüent des de 1200: «comendatori de *Gardeni*» (BABL III, 519); 1211: *Garden* (en cat.: MiretS., *El més antic text*, p. 24); 1236-40: *Guardein* (BABL VII, 182); 1261: *Gardey* (Soldevila, *Pere el Gran III*, 446); 3r. quart S. XIII: *Gardeyne* [però *-yne, -yle* valen *ŋ, l* en aquest doc.; *nuyle/aynes*] (Cubells, 30 *Docs. de Jaume I, R. Hisp.* xxxvii, 110); 1279: *Cardenium, Gardenium*; 1280: *Gardenium* (*Rationes Decim.*, 118, 119, 137); 1281: *Gardenny* (MiretS., *o. c.*, p. 555); 1289: *Gardeny, -deyn* (BABL VI, 19); 1317: «Comendatorem *Gardenum*» (MiretS., *o. c.*, 388n.); 35 1373: *Gardeny* (ib., 555).

Veiem, doncs, en aquestes mencions que en les dades del S. XII hi ha *-ey* en 9 grafies *-eny, -eyn, -ey, -enii*, entre elles la més antiga (1134) i 5 amb *-en*. Però és corrent en aquest temps usar la *-n* com un símbol imperfecte de *ŋ* palatal. En totes tenim, doncs, *gardēŋ* (o almenys *-én*) uniformement. Només una excepció: «in locum qui dicitur *Garnen* delante *Lerita*» referint-se a Alfons I el Bataller d'Aragó (c. 1120 o 1130) que sembla haver capturat passatgerament aquesta gran posició estratègica (Lacarra, *EEMCA III*, 520, 521, n.º 29, 30, 31; cf. *BABL VI*, 545). Aquesta data arcaica fa rumiar si podem pendre-ho com a indicació etimològica (un nom en *-ANUM* com *Granyena*, amb imela?).

És una explicació que podem rebutjar rotundament tractant-se d'un hapax desmentit per la unanimitat de les altres 35 mencions medievals. Es deu tractar d'una contaminació passatgera d'un escriba estranger, provocat per la proximitat del parònim *Granyena* (altre suburbi de Lleida). En efecte els noms dels dos castells apareixen junts en un doc. de 1167, i en un de 1187 on llegim: «B. de *Granana --- de domo Gardeni ---*» (MiretS., *Templ.*, p. 76 i 76n.).

ETIM. Fonèticament, doncs, és també perfecta la versemblant etim. germànica CASTRUM GARDINGI a que ja apunto en *E.T.C. I*, 247 i *Top. Hesp. II*, 143. Així en genitiu, *-NGI*, havia de donar *-éŋ*. Es tracta d'un derivat en *-ING* —tipus corrent en aquesta antroponímia—, format sobre la fecunda arrel *GARD-* 'clos, recinte'. *GARDING* està documentat en gòtic, i ha deixat descendència toponímica i apel·lativa a Itàlia, del temps que l'ocuparen els ostrogots (si fos longobard tindria *-t-*, si fos francic esperariem trobar-ne formes en *ja-* França).

A Toscana hi ha els NLL *Gardingo* i *Gardinga* (Pieri, *Top. Arno*, 212). I sospito que també en sigui descendent, si bé trivialitzat en la terminació, el nom de *Gardino* prop de Lodi, prov. de Milà, que havia estat palau dels reis gots: *palatium regium Gardina* ja en un doc. de 832 (*Cat. Car.*, 328.28, 327.2.18). I cal creure que és el que ha subsistit com a adj. comú, *guardingo*, en italià, 'cautelós, previsor' (ja a l'*Inferno* dantesc, xxxiii, 108), per bé que un poc alterat per la contaminació (fatal en un cas així) del verb *guardare*.

Garding fou el nom d'un bisbe visigot; i resta com alem. mod. *Gerting* (Först., 600). També algun en les terres d'Oc: *Le Gardein* molí en el Cantal (*Gardenc a.* 1692); *Le Gardein* hameau te. St. Pierre des Landes, doc. *Gardenne. -den*, des de 1669 (Amé, *Di. Top.*); en el N. del Cantal *GA > Ja-* però es conserva en el Sud; i tant se val perquè en tot cas degué haver-hi la mateixa contaminació que en l'it. *guardingo*.

I en un altre NL: *Guardingo* a l'alta Ribagorça, mas antic en te. de Güel (xix, 23). Cf. encara un «*Wardina* mandataris» d'un doc. ross. de 838 (Abadal, *Eixalada*. 138).

De *Gardeny* deu ser propagat un NL menor Les Pedres *Gardènes* te. Castelló de Farfanya (xlvi, 59. 22). Lluny d'allà *Vinya d'en Gardeny* prop de La Roca de Vila te. Castell d'Aro (xliv). I, a la mateixa comarca, llegim la forma llatinitzada, aplicada a una dona: «Sunyer, fill de *Gardinia*», a Girona, a. 994, *BABL III*, 250.

Del mateix radical germànic ve un altre NP *Gardila*, que també es mostra arrelat entre nosaltres: *Gardilone, -ilane* NPP en docs. de 911, 925 i 942 (Udina, *Arch. Condal*, § 31, 33, 82, 121). Declinat *-ILA, -ILANS* com escau a aqueixos mots gòtics. D'ací *VILLA GARDILAN(1)S* que va donar inicialment el nom del castell de *Gardilans* a l'alt Berguedà (avui alterat en *GUARDIOLANS*, *Sta. Ma. de ~*, te. La Quar *GGC 127*), per infl. de *Guardiola*, que aquí ha actuat amb la *o* i la *y*. Però originàriament es troba *Gardilans* com he observat en *E. T. C. I*, 245, 48; II, 240 i *Mél. Mario Roques IV*, 48, n. 46. En efecte en un testament de 1002 Oliba Bonfill de Besalú deixa al monestir de Camprodon «duos mansos in villa *Gardila*<n>s in comitatu Bergedano» (Monsalv. xi, 253). D'altres probables representants d'aquest nom, *Grealó* i *Gàrzola*, tractarem a part en l'article dedicat a aquest.